

Висновки

З проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

– значення розрахованого узагальнюючого показника роботи вугільної галузі України за період 1997–2009 років свідчить, що найбільш ефективно працювала галузь у 2002 та 2005 роках. У 2006–2009 роках, незважаючи на значні обсяги виділених коштів з державного бюджету на підтримку розвитку вугільної промисловості, ефективність роботи галузі знижується;

– однією із причин низької ефективності бюджетної підтримки вугільної галузі являється спрямування бюджетних коштів переважно на вирішення поточних проблем функціонування галузі та незначні обсяги видатків на технічне переоснащення підприємств та недосконалий механізм надання державної підтримки;

– пріоритетом політики державної підтримки вугільної галузі має стати фінансування заходів, які сприятимуть нарощуванню інноваційного потенціалу підприємств.

Література

1. Грегорчук А., Завиша Е., Іваницька О. Оцінка збитковості вугільних шахт України // Економічний вісник НТУУ «КПІ». – 2010. – №7. – С. 75–78.

2. Закон України «Про державний бюджет» на 1993–1995 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/>

3. Програма закриття неперспективних вугільних шахт і розрізів, торфодобувних підприємств: постанова Кабінету Міністрів України від 28 березня 1997 р. №280. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/>

4. Про стан справ у вугільній промисловості та хід виконання Указу Президента України від 7 лютого 1996 року №116 «Про структуру перебудову вугільної промисловості»: постанова Кабінету Міністрів

України від 16 травня 1996 р. №521. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/>

5. Програма «Українське вугілля»: постанова Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2001 р. №1205 (1205–2001–п). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/>

6. Реструктуризація вугільної промисловості України: наміри, результати, перспективи. Аналітична доповідь центру Разумкова // Національна безпека і оборона №8(44), 2003. – 56 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ucseps.com.ua/magazine/>

7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mvp.gov.ua/mvp.control/

8. Мамонова Г.В., Саямон-Міхеева К.Д. Ефективність видаткової частини бюджету // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – 2.

9. Звіти Державного казначейства України про виконання Державного бюджету України за видатками у розрізі програмної класифікації видатків за 2002–2009 роки.

10. Соколовська А.М. Податкова система держави: теорія і практика становлення / А.М. Соколовська. – К.: Знання-Пресс, 2004.

11. Белозерцев О.В. Вплив бюджетних інвестицій на результативність роботи вугледобувних підприємств – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/eprom/2009_46/st_46_28.pdf

12. Про результати перевірки використання коштів Державного бюджету України, передбачених на державну підтримку вугледобувних підприємств / За матеріалами Колегії Рахункової палати від 30.01.2001 року / Відпов. за випуск департамент контролю видатків на промисловість та енергетику. – Київ: Рахункова палата України, 2001. – Випуск 3.

13. Зволинська О.В., Жук І.І., Новиченко А.П. «Чорне золото»: ресурсний потенціал чи головний біль держави? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article?art_id=35202&cat_id

14. Кабанов А.І., Стариченко Л.Л. Вдосконалення механізму державної підтримки розвитку вугледобувних підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/>

К.П. КРАВЕЦЬ,

аспірант, Київський національний торговельно-економічний університет

Сутність та форми концентрації виробництва підприємств харчової промисловості

У статті досліджено концептуальні підходи до визначення поняття «концентрація виробництва», визначені основні мотиви, форми та особливості здійснення концентрації виробництва підприємств харчової промисловості.

В статье исследованы концептуальные подходы к определению сути понятия «концентрация производства», определены основные мотивы, формы и особенности осуществления концентрации производства предприятий пищевой промышленности.

In the articles investigational conceptual approaches an essence of term «concentration of production», determination basic reasons, forms and features of realization the concentration of production in enterprises of food industry.

Постановка проблеми. Світова практика довела високу ефективність концентрації виробництва, яка є одним із постійно діючих факторів розвитку економіки. Особливого значення ці процеси набувають при трансформації національної

економіки та її переходу на більш високий ступінь розвитку. На увагу заслуговують підприємства харчової промисловості, середні розміри яких за останні десятиліття зросли в п'ять разів. Харчова промисловість є однією з провідних галузей України, що динамічно розвивається. В Україні виробництво харчових продуктів здійснюють понад 22 тис. підприємств [6]. Підприємства харчової промисловості традиційно один із найбільш активних учасників процесів концентрації, вони не вирізняються тектонічними угодами, але входять до трійки лідерів [8]. А отже, розробка та використання ефективніших форм концентрації виробництва підприємств харчової промисловості може значно підвищити ефективність харчової промисловості та економіки в цілому.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Значну роль у формуванні сучасних теорій концентрації виробництва відіграють праці таких вчених, як В. Ленін, А. Сміт, А. Маршалл, Дж. Робінсон, Й. Шумпетер, Д. Кейнс, Ф. Фішер, М. Портер, П. Самуельсон, Ф. Хайек, Дж. Сакс, Г. Шталькельбергер, Е. Чемберлін.

Сучасні теоретичні джерела, що послуговували науковою основою для розвитку концепцій концентрації виробництва, представлені у працях відомих зарубіжних економістів, таких як Л. Хан, Ф. Шерер, Н. Розанова, Ж. Тіроль, М. Керашев, І. Анософф, М. Бруно, Т. Котлер, Т. Постоу, І. Стюарт, В. Тарсен, В. Воротилов, В. Захаров, Е. Єгоров, Я. Кваша, Р. Колегаєв, В. Новожилов, Д. Палерович, Р. Петухов, А. Саливанов та ін.

Однак зарубіжні автори досліджували проблему розвитку концентрації виробництва, не враховуючи реалії економіки. Їхні теоретичні висновки та практичні рекомендації далеко не завжди можна використовувати в умовах сучасної української дійсності. Вітчизняними ж авторами представлені з

даної проблематики лише одиничні праці. У цілому питаннями концентрації виробництва харчової промисловості приділяється недостатньо уваги, відсутні цілісні та інтегровані дослідження. Аналізуються лише різні аспекти та напрями виробничої інтеграції підприємств харчової промисловості.

Метою даної статті є систематизація теоретичних засад щодо визначення сутності концентрації виробництва підприємств харчової промисловості, обґрунтування основних мотивів та форм здійснення концентрації виробництва підприємствами харчової промисловості.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукових праць засвідчив, що існує багато трактувань визначення поняття «концентрації виробництва» (табл. 1). Використання кожного із вказаних визначень окремо було б невірною.

Необхідно відмітити, що процеси концентрації виробництва не тотожні процесам монополізації, які ставлять за ціль посилення ринкової влади. Тісний зв'язок концентрації капіталу з терміном «концентрація капіталу» не означає їх тотожності. Процес концентрації виробництва, протікаючи в рамках і на основі концентрації капіталу, не охоплює всіх його тенденцій.

Концентрація – один із найважливіших чинників підвищення ефективності виробництва і його господарської стійкості. Ефективність і господарська стійкість зростають при концентрації виробництва у зв'язку з можливостями, що розширюються, маневру матеріальними, фінансовими й трудовими ресурсами; їх раціональнішим використанням; меншою залежністю від зовнішніх чинників. Концентрація виробництва створює сприятливі організаційні умови для швидкого освоєння сучасних технологій і перемикання на нову номенклатуру. Тим самим досягається необхідний рівень конкурентоспроможності.

Таблиця 1. Підходи до визначення сутності поняття «концентрація виробництва»

К. Маркс, В. Ленін	Концентрація виробництва як матеріальна основа реальних процесів капіталовкладень і база, що визначає виникнення додаткової вартості, накопичення якої визначає концентрацію капіталу
Дж. Робінсон	Монополія є явищем не лише ринку, але концентрованого виробництва. Концентрацію виробництва пов'язувала з економією фірми на масштабах, оскільки частка постійних витрат, що припадають на одиницю продукції зі зростанням обсягів виробництва знижується
М. Ескиндарова, А. Анісимова, С. Бородулина, Я.Кваша	Концентрація виробництва як процес його укрупнення, здійснюваний за рахунок накопичення індивідуального капіталу, пов'язаний зі специфікою руху факторів виробництва в масштабі суспільства, при цьому певна їх сукупність задіяна і відтворюється в рамках конкретної системи (підприємства, фірми, регіону, муніципалітету, держави, світового господарства)
А. Сміт	Не розмежовуючи поняття «концентрація виробництва» і «концентрація капіталу», вважав, що накопичення капіталу є результатом спеціалізації виробництва
В.Я. Горфинкель, Е.М. Купряков [4, с. 305]	Концентрація виражається у створенні і розвитку великих виробництв і підприємств, у зосередженні більшої частини продукції кожної галузі на спеціалізованих підприємствах
М.А. Керашев [8], І.В. Серєєв [15, с. 10]	концентрація виробництва – це зосередження виробництва в дедалі більш великих підприємствах
О.О. Беляєв, А.С. Бебело [2, с. 161]	Концентрацію виробництва потрібно розглядати у двох аспектах: збільшення розмірів підприємств і зростання частки великих підприємств у тій чи іншій галузі
В.В. Сєдов	Концентрація виробництва має галузевий характер і показує, яка частка засобів виробництва, робочої сили і обсягу виробленої продукції в даній галузі припадає на великі підприємства
К. Маркс	Концентрація виробництва являє собою зростання розмірів та потужностей підприємств, зосередження на найбільших з них значної або навіть переважної частини галузевого виробництва
С. Мочерний	Прогресуючі виробничі сили, об'єктивно викликаючи зростання концентрації виробництва, якісно модифікують існуючі виробничі відносини, що зокрема виражається в зростанні концентрації капіталу, появі нових його форм

* Складено автором самостійно на основі [2, с. 161; 4, с. 305; 8; 15, с. 10].

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Таблиця 2. Розподіл наданих Антимонопольним комітетом України в 2005–2009 роках дозволів на концентрацію суб'єктів господарювання за видами

Рік	Вид концентрації					Всього
	злиття	спільне створення	набуття контролю	придбання акцій (часток, паїв)	інші	
2005	31	12	16	249	51	359
2006	20	23	41	415	8	507
2007	13	21	11	663	11	719
2008	26	34	43	711	1	815
2009	1	16	45	394	24	480
Всього	91	106	156	2432	95	2880

Джерело [14].

Згідно з даними Антимонопольного комітету України, останніми роками спостерігається тенденція до зростання кількості виданих дозволів на здійснення концентрації суб'єктами господарювання, за винятком 2009 року (табл. 2).

Найбільш поширеними видами концентрації суб'єктів господарювання, на які органи Комітету протягом 2009 року надавали дозвіл, були придбання акцій (часток, паїв) – 82% загальної кількості, набуття контролю в інших формах – 5%, спільне створення суб'єкта господарювання – 3,33%.

Аналіз сукупного рівня концентрації промисловості виявив його динаміці суперечливі тенденції. Так, частка 10 та 20 найбільших підприємств за обсягом реалізованої продукції в 2008 році зменшилася порівняно з 2005 роком, але частка найбільших підприємств (50, 100, 150 та 200) помітно зростає.

Концентрація виробництва здійснюється в кожній галузі промисловості в певних умовах, створених специфікою самої галузі. За результатом дослідження виявлено особли-

вості, що визначають характер процесу концентрації виробництва в харчовій промисловості (табл. 4).

В економічній літературі існує безліч підходів до визначення основних мотивів концентрації виробництва (рис. 1).

Якщо виходити з того, що метою діяльності будь-якого підприємства є максимізація прибутку, всі мотиви, враховуючи особливості здійснення концентрації виробництва підприємств харчової промисловості, можна умовно поділити на декілька груп.

Кожна із груп є однією із альтернатив вибору власників підприємств харчової промисловості. Відокремлення функцій власності від управління забезпечує акціонерам право альтернативного вибору однієї із груп мотивів залежно від ступеня задоволення особистих економічних інтересів.

Концентрація виробництва може відбуватися в різних формах, дослідження яких для більшої структурованості та логічності пропонуємо здійснювати в розрізі таких класифікаційних ознак:

Таблиця 3. Сукупний рівень концентрації в промисловості України в 2005–2008 роках

Найбільші підприємства	Частка найбільших підприємств, %					
	в обсязі реалізованої продукції			у чисельності працівників		
	2005	2007	2008	2005	2007	2008
10	20,3	19,7	19,2	6,4	5,5	5,7
20	29,2	27,8	28,6	9,9	9,2	9,8
50	41,3	40,9	42,9	16,3	15,8	15,7
100	51,9	51,8	54,5	24,3	22,3	24,9
150	57,5	57,6	60,4	29,2	28,3	30,7
200	61,4	61,4	64,3	32,5	33,2	35,9

Джерело [14].

Таблиця 4. Особливості, що визначають процес здійснення концентрації виробництва підприємств харчової промисловості

№ п.п.	Чинники
1	Особливості сировини, що переробляється, у багатьох випадках фізично і економічно нетранспортабельно, обмежуючого радіус його доставки, а отже і розмір підприємства
2	Сезонний характер виробництва харчової сировини і необхідність її переробки на місці в оптимальний термін з наявністю відповідних сховищ
3	Складний склад органічної сільськогосподарської сировини, яка переробляється, що дозволяє на місці утилізувати вторинні ресурси цієї сировини (відходи), що шляхом комбінування нарощує обсяг виробництва
4	Специфічний характер розміщення харчових підприємств. Однорідні підприємства розміщені на певній відстані один від одного, своєрідно відштовхуючись. Що відповідно до закономірностей передбачає міжгалузеву її форму
5	Масовий і повсюдний характер вжитку харчової продукції і необхідність її щоденного виробництва
6	Швидкопсувний характер багатьох видів харчових продуктів, а значить їх фізична нетранспортабельність
7	Економічна нетранспортабельність ряду харчових продуктів

* Складено автором самостійно на основі [5].

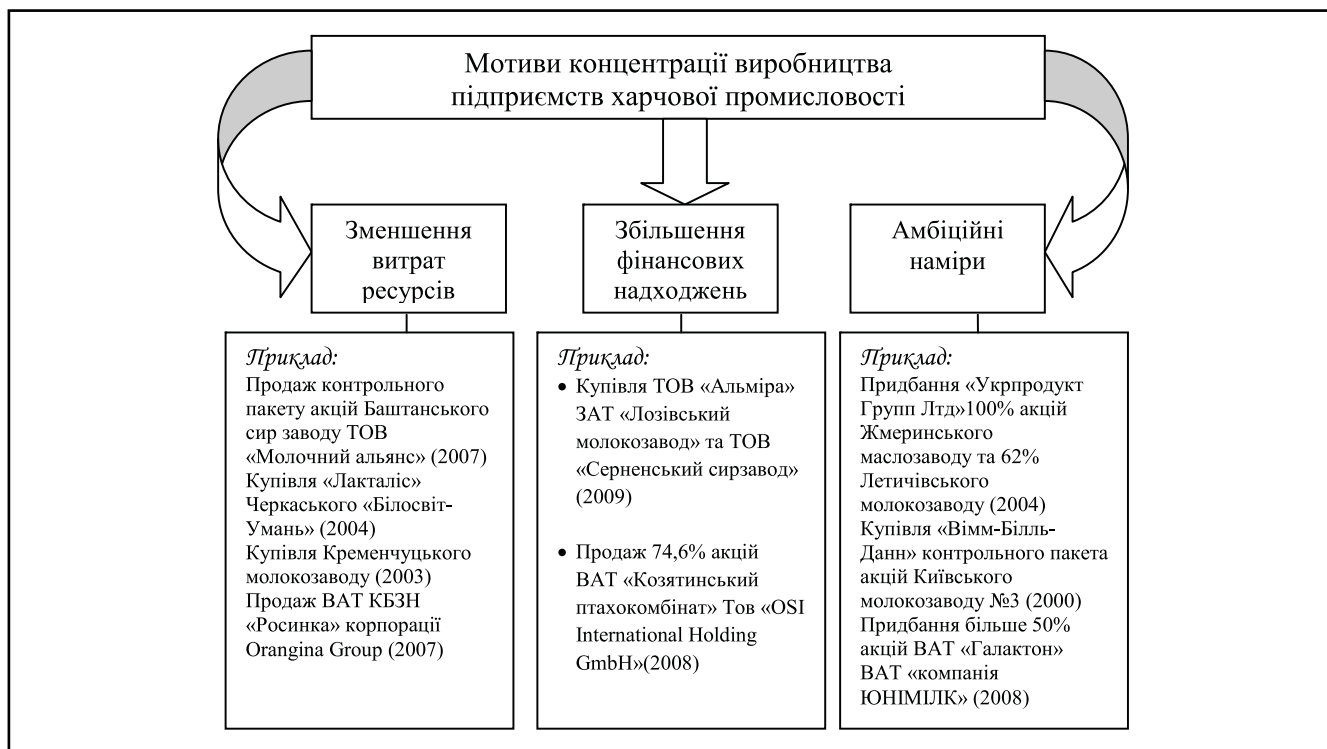

Рисунок 1. Мотиви концентрації виробництва підприємств харчової промисловості

* Складено автором самостійно на основі [11].

- 1) механізму концентрації виробництва;
- 2) напрямку здійснення концентрації;
- 3) рівня укрупнення виробництва.

Відповідно до першої ознаки – доцільно, на нашу думку, виділити дві можливі форми концентрації: партнерську та інкорпоровану (рис. 2) Перша – це об'єднання капіталів різних господарських структур на договірній основі, друга – передбачає їх об'єднання на основі права власності.

На нашу думку, партнерська форма концентрації капіталу є досить гнучкою. Адже договірні відносини, будучи самостійним і доступним будь-яким суб'єктам господарювання інститутом взаємодії між учасниками економічного процесу, здатні охоплювати дуже широкий спектр міжфірмових взаємовідносин: від звичайних угод про створення спільних інвестиційних фондів до угод про фінансову й організаційну

залежність у рамках єдиної фінансово-промислової групи (ФПГ). Щоправда, як показує практика, можливості зазначеної форми концентрації не використовуються повною мірою. Поширення, за суттю, набули лише два види подібних договірних утворень, а саме: консорціуми та ФПГ.

Консорціум – це тимчасовий союз незалежних компаній, метою якого є зосередження значного обсягу виробництва в рамках єдиної господарської структури для подальшого інвестування в реалізацію великомасштабних проектів, таких як капіталоемні науково-технічні дослідження, розміщення великих за обсягом випусків цінних паперів тощо. Головними ознаками такого утворення є його договірний характер, повне збереження економічної і юридичної самостійності його учасників, відсутність спільних організаційних структур, за винятком невеликого апарату, наприклад, заради дирек-

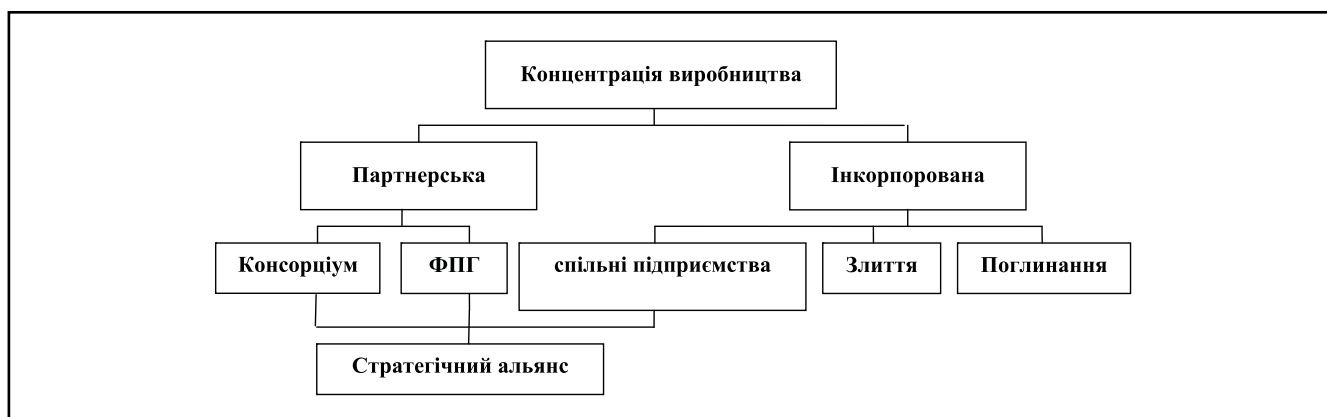

Рисунок 2. Класифікація форм концентрації виробництва відповідно до механізму реалізації

Джерело [9; 14].

торів консорціуму, а також можливість входження його учасників до складу інших консорціумів [10, с. 48]. Таке розуміння сутності консорціуму є загально визнаним і перевіреним більш ніж сторічною практикою функціонування. На жаль, подібного не можна сказати про такий механізм партнерської концентрації капіталу, як ФПГ. Це нове утворення в постсоціалістичній економіці і до цього часу чіткого визначення не існує. Відповідно до Закону України «Про промислово-фінансові групи в Україні» промислово-фінансовою групою визнається об'єднання, до якого можуть входити промислові підприємства, банки, наукові і проектні установи, інші установи та організації всіх форм власності, що мають на меті отримання прибутку, та яке створюється за рішенням уряду України на певний термін з метою реалізації державних програм розвитку пріоритетних галузей виробництва і структурної перебудови економіки України, включаючи програми згідно з міждержавними договорами, а також виробництва кінцевої продукції [7, ст. 1].

В економічній літературі існує досить поширена точка зору, відповідно до якої консорціум і ФПГ належать до єдиного типу об'єднань, а саме – стратегічного альянсу. [3, с. 5]. Однак єдиний підхід до визначення сутності такого стратегічного відсутній.

Друга – інкорпорована форма концентрації капіталу передбачає три можливі механізми її реалізації, а саме: злиття, поглинання та формування спільних підприємств (СП) (рис. 2).

Злиття – це об'єднання підприємств, у результаті якого з двох або більше первісно незалежних суб'єктів господарювання утворюється єдина економічна одиниця, де зосереджуються всі права і обов'язки об'єднаних підприємств [18, с. 526]. Злиття завжди має добровільний характер, а отже передбачає конструктивний діалог керівництва компанії-учасниць злиття як основну передумову цього механізму реалізації концентрації. Результатом такого діалогу, як правило, стає чіткий розподіл прав, обов'язків і відповідальності в новоствореній господарській структурі.

Відповідно до норм Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 19 злиттям визнається об'єднання підприємств шляхом створення нової юридичної особи або приєднання підприємств до головного підприємства, у результаті якого власники (акціонери) підприємств, що об'єднуються, здійснюють контроль над усіма чистими активами об'єднаних підприємств з метою досягнення подальшого спільного розподілу ризиків та вигод від об'єднання. При цьому жодна зі сторін не може бути визначена як покупець. Проте широкому застосуванню цього нормативного визначення злиття в господарській практиці заважає його більшою мірою юридичний, ніж економічний характер.

На практиці має місце великий масив засобів реалізації угод щодо злиття підприємств. Якщо, наприклад, учасниками злиття є акціонерні товариства, то їх об'єднання може супроводжуватися конвертацією їх цінних паперів в акції новоствореного товариства або формуванням системи участі в

капіталі за допомогою механізму обміну акціями. В обох випадках сконцентроване виробництво перебуває під спільним контролем власників об'єднаних компаній. Зміни стосуються лише організації новоствореної господарської структури. Побудована на системі участі, вона об'єднує у собі формально (юридично) незалежних учасників ринку, наділяючи об'єднання значно більшою гнучкістю порівняно з повним злиттям, що дозволяє йому набагато ефективніше працювати в умовах нестійкої ринкової кон'юнктури, знижує ризик негативних наслідків концентрації. У разі неакціонерних організаційно-правових форм учасників злиття здійснення концентрації відбувається без застосування особливих механізмів і передбачає лише її відповідність національному законодавству та умовам угоди про злиття.

Поглинання – це такий спосіб об'єднання підприємств, при якому одне з них (підприємство-покупець) у результаті платної угоди отримує повне або часткове право власності, господарського управління та контролю на інше (підприємство-ціль). Як правило, така концентрація відбувається за посередництвом ринку цінних паперів, тобто шляхом викупу контрольного пакета акцій підприємства-цілі поглинання. Хоча не виключається й можливість поглинання за допомогою інших механізмів, таких як скуповування активів; розмивання часток інших акціонерів у статутному капіталі (збільшення статутного фонду); конвертація боргів у цінні папери, зокрема акції; довірчі схеми тощо. Такі нетрадиційні механізми поглинання набули особливого поширення в українській економіці, що пов'язано як з недосконалістю вітчизняного ринку цінних паперів, так і з національними особливостями процесів концентрації капіталу, які найчастіше тим чи іншим чином пов'язані із приватизацією державного майна.

Це один механізм реалізації концентрації капіталу формування спільних підприємств. Цей механізм передбачає об'єднання капіталів двох або більше незалежних економічних суб'єктів шляхом їх інвестування в створення нового суб'єкта господарювання – спільного підприємства, що перебуватиме під спільним корпоративним контролем засновників.

Виходячи з вищевикладеного, очевидним є віднесення зазначеного механізму до інкорпорованої форми концентрації виробництва. Проте в економічній літературі часто спільні підприємства вважають однією з основних форм організації стратегічних альянсів [3, с. 13, 14; 10, с. 36–39]. Як правило, це пояснюється тим, що компанії-засновники такого підприємства, залишаючись юридично незалежними, у спільному підприємстві отримують засіб координації своєї поведінки, подібний до договірних відносин. Безумовно, таке розуміння спільного підприємства теж має раціональне зерно. На нашу думку, механізм спільного підприємства можна вважати своєрідною перехідною ланкою між партнерською та інкорпорованою формами концентрації капіталу.

За результатами дослідження форм концентрації виробництва доходимо висновку, що її реалізацію в сучасній економіці, зокрема у вигляді злиття з використанням системи

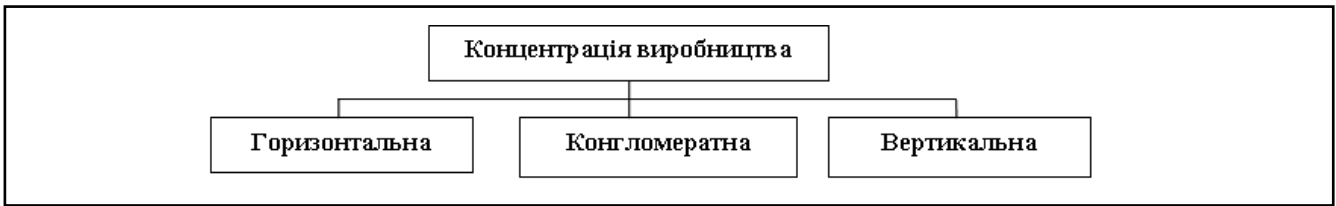

Рисунок 3. Класифікація форм концентрації капіталу відповідно до напрямку реалізації

Джерело [6].

участі чи поглинання як викупу контрольного пакета акцій, значною мірою полегшує існування так званої холдингової структури організації бізнесу. Остання являє собою систему організації юридично незалежних фірм, об'єднаних у рамках єдиної організаційно-економічної структури за допомогою акціонерних зв'язків [12, с. 172]. Така система організації капіталу на сьогоднішній день визначає конструкцію більшості найкрупніших компаній світового ринку. Вона бере свій початок від часів, коли вперше виникла потреба в оптимізації розмірів підприємств аж до формування багатозаводських комплексів, які вже не могли задовольнятися звичайною унітарною організацією господарства, і набуває свого найбільшого розвитку в сучасних умовах активного руху капіталів, будучи найбільш зручним і доступним механізмом їх перерозподілу й концентрації.

За напрямом реалізації виділяють три форми концентрації капіталу: горизонтальну; вертикальну; конгломератну (рис. 3).

Горизонтальна концентрація передбачає об'єднання і у подальшому зосередження під єдиним контролем капіталів компаній, що працюють на одному товарному ринку і спеціалізуються на виробництві подібної продукції чи наданні подібних послуг. Як приклад, можна навести об'єднання в 2004 році під контролем російського холдингу «Юнімілк» двох потужних українських виробників молочної продукції – компанії «Галактон» та Кременчуцького міського молокозаводу «Кремез» [17, с. 12, 18]. У ході таких концентрацій їхні учасники можуть ставити перед собою досить широкий спектр цілей, починаючи від отримання економії на масштабі, зниження витрат на науково-дослідницькі та дослідно-конструкторські роботи до звичайного розширення власної ринкової ніші як засобу встановлення ринкової влади та витіснення конкурентів.

Вертикальна (або пов'язано диверсифікаційна) концентрація виробництва – це об'єднання і у подальшому зосередження під єдиним контролем капіталів суб'єктів господарювання, що діють на різних етапах єдиного виробничого процесу й пов'язані між собою постачальницько-збутовими зв'язками.

Ще однією формою концентрації капіталу залежно від напрямів її реалізації є конгломератна (або непов'язано диверсифікаційна). Вона являє собою об'єднання і в подальшому зосередження під єдиним контролем капіталів підприємств абсолютно не пов'язаних між собою ні сегментом ринку, ні виробничо-збутовими зв'язками [1, с. 166]. Головна ознака учасників подібної концентрації – диверсифікація своїх операцій як засіб зниження ризику в умовах активних кон'юнктурних змін на ринку. Така форма концентрації ви-

робництва може також використовуватися і в рамках стратегії репрофілювання компанії, і як спосіб альтернативного використання тимчасово вільних виробничих ресурсів, і як механізм побудови великих компаній тощо.

Залежно від того, на якому рівні відбувається укрупнення виробництва, розрізняють такі форми концентрації виробництва:

- агрегатна концентрація;
- технологічна концентрація;
- заводська концентрація;
- організаційно-господарська концентрація.

Агрегатна концентрація – початкова форма концентрації, безпосередньо пов'язана з науково-технічним розвитком, тобто зростання одиничної потужності устаткування (агрегатів, апаратів, технологічних установок і т.д.).

Технологічна концентрація – виражається в укрупненні цехів, переділів у складі підприємства, що може відбуватися за рахунок агрегатної концентрації, так і шляхом збільшення потужності кількості устаткування.

Заводська концентрація – характеризується збільшенням розмірів підприємства, яке може відбуватися за рахунок агрегатної, технологічної концентрації, а також шляхом об'єднання декількох підприємств, що забезпечує організаційно-господарську концентрацію.

Організаційно-господарська концентрація – виявляється у створенні різних видів виробничих об'єднань. Вона може відбуватися без зміни техніки, технологій і організації виробництва, та переходити на якісно новий рівень, у супроводі переходу на нові технології, розширення виробництва, реконструкцій, технологічним переоснащенням.

Висновки

Отже, доходимо висновку, що концентрація виробництва являється важливим чинником підвищення ефективності виробництва і його господарської стійкості. Результати аналізу різноманітних форм концентрації виробництва та напрямів реалізації їх властивостей свідчать про необхідність ретельного дослідження щодо вибору форми здійснення концентрації виробництва найбільшою мірою адаптованого до сучасних умов функціонування підприємств харчової промисловості в Україні.

Література

1. Антимонопольна діяльність. Підручник. [Текст] / В.Д. Лагутін, Л.С. Головка, Ю.І. Крегул та ін.; За ред. проф. В.Д. Лагутіна – К.: КНТЕУ, 2005. – 580 с.

2. Беляев О.О., Бебело А.С. Политическая экономия: Навч. посібник. [Текст] – К.: КНЕУ, 2001. – 328 с.
3. Гарретт Б., Дюссож П. Стратегические альянсы: Пер. с англ. [Текст] – М.: Инфра-М, 2002. 332 с.
4. Горфинкель В.Я., Е.М. Купряков, В.П. Экономика предприятия: Учебник для вузов [Текст] / В.Я. Горфинкель, Е.М. Купряков, В.П. Прасолова и др.; Под ред. проф. В.Я. Горфинкеля, проф. Е.М. Купрякова. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1996. – 367 с.
5. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>
6. Журнал «Слияния и поглощение» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ma-journal.ru/maintelligence/>
7. Закон України «Про промислово-фінансові групи в Україні» від 21 листопада 1995 р. №437 / 95-ВР // [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.
8. Керашев М.А. Экономика пищевой промышленности [Текст] / Краснодар, 2001. – 166 с.
9. Кизим Н.А. Концентрация и интеграция капитала [Текст]. – Х.: «Бизнес Информ», 2000 – 102 с.
10. Ленский Е.В. Корпоративный бизнес / Под. ред. О.Н. Сосковца [Текст]. – Мн.: «Армита–Маркетинг, Менеджмент», 2001. – 480 с.
11. Марченко В.М. Вплив реалізації функції власності на вибір мотиву злиття та поглинання // Економічний вісник Черкаського державного технологічного університету [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Znpchdtu/2009_24/contents.html
12. Матыцын А.К. Вертикальная интеграция: теория и практика. – М.: «Издательский дом »Новый Век», Институт микроэкономики, 2002. – 368 с.
13. Нехорошева Л.Н. Экономика предприятия: Учебное пособие [Текст]. – Мн.: «Высшая школа», 2005. – 383 с.
14. Річний звіт Антимонопольного комітету України [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.amc.gov.ua/amc/control/uk/publish/article?art_id=178067&cat_id=161760
15. Родионова О.А. Интеграция в сфере агропромышленного производства: тенденции, механизмы реализации / Российская академия сельскохозяйственных наук; Всероссийский НИИ экономики труда и управления в сельском хозяйстве (ВНИЭТУСХ). – М., 2000 – С. 7.
16. Сергеев И.В. Экономика предприятия: Учебное пособие для эконом. спец. вузов. – 2-е изд., перераб. и доп. [Текст]. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 303 с.
17. Ткаченко В. Россияне собрали сливки // ИнвестГазета. – №21(450), 25 мая – 1 июня 2004. – С. 14–17.
18. Webster's New Collegiate Dictionary – Springfield, Mass., USA: G.&C. Merriam Co., Publishers. – 1174 p.

В.Г. КРИВЕНКО,
здобувач, Національний університет ДПС України

Основні засади формування та функціонування системи іпотечного кредитування в Україні

У статті визначаються основні засади формування та функціонування системи іпотечного кредитування в Україні як сукупності взаємопов'язаних складових (об'єктів, суб'єктів, інструментів) іпотечного кредитування, які взаємодіють на засадах іпотечних принципів та інституційного забезпечення.

В статье определяются основные принципы формирования и функционирования системы ипотечного кредитования в Украине как совокупности взаимосвязанных составляющих (объектов, субъектов, инструментов) ипотечного кредитования, которые взаимодействуют на основе ипотечных принципов и институционального обеспечения.

Постановка проблеми. Нині перед Україною стоїть завдання розширення ємності інвестиційного ринку, що змушує активно працювати над розробкою ефективних механізмів, здатних акумулювати вільні фінансові ресурси на фінансовому ринку та спрямовувати їх в сегменти економіки, які формують потенційний попит на інвестиційний ресурс. Іпотека, як

засвідчує багаторічний досвід її застосування у світі, є одним з таких механізмів, при цьому вона виступає як сполучний елемент в макроекономічній системі, який завдяки мультиплікаційному ефекту спроможний активізувати різновекторні ринки: капіталу, житла, будівельних матеріалів, землі, комерційної нерухомості, кредитів, депозитів, праці, страховий ринок, сферу недержавного пенсійного забезпечення тощо.

Розбудова ефективної системи іпотечного кредитування сприятиме вирішенню таких стратегічних завдань: залучення довгострокових фінансових ресурсів національних та іноземних інвесторів в економіку України; підвищення платоспроможного попиту населення та вирішення на цій основі проблеми забезпечення житлом; активізація ринку нерухомості; розвиток фондового ринку та ринку фінансових послуг, зокрема банківського, небанківського секторів; стимулювання розвитку економіки в цілому та, зокрема, будівельної і пов'язаних з нею галузей економіки, аграрного сектору.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Ринку іпотечного кредитування присвячено праці провідних вітчиз-